

Capitolul II

Symposionul „80 de ani de la Marea Unire”, Brașov, 1998

Destinul unei familii românești din Brașov Eremias-Savu

de Măriuca Radu

Istoria modernă a orașului Brașov nu poate fi concepută fără ilustrarea rolului pe care negustorii români l-au avut în propagarea învățământului și culturii, importanți factori de emancipare a românilor din Transilvania.

Din păcate, generozitatea faptelor, de multe ori nu concordă cu puținătatea documentelor rămase posterității: iată de ce, orice urmă care ne parvine de la acești oameni deosebiți nu poate decât să ne bucure.

Recent, printr-un complex fericit de împrejurări, urmașii unei astfel de familii ne-au pus la dispoziție spre a fi cercetat și valorificat un fond de documente personale și de firmă, care se întinde pe parcursul a mai multe generații¹.

Importanța lor rezidă în faptul că sunt singurele mărturii de acest fel care s-au păstrat până în zilele noastre într-o colecție particulară².

Aproape o sută de documente (extrase de cont, registre, liste de mărfuri, chitanțe, fotografii) se referă la întemeietorul *Casei de comerț Eremias* din Brașov, pe numele său adevărat Dumitru Eremie (1817-1887), originar din Săcele, care după o lungă perioadă de ucenicie la un grec (de unde și-a grecizat numele, după moda timpului) și-a deschis în anul 1837 la Brașov firma menționată³, care a prosperat în scurt timp, ajungând unul din cei mai apreciați negustori în comerțul cu delicatese și coloniale⁴.

Dar rolul lui Dimitrie Eremias nu se sfârșește aici; el va deveni deopotrivă un susținător fervent al învățământului românesc. Stau măturie până astăzi chitanțele originale conținând importante sume achitate în vederea construirii celui dintâi gimnaziu românesc din Brașov (în valoare de aproximativ 1.000 fl. v.a. – sumă impresionantă pentru aceea vreme).

Paralel, Dumitru Eremias va câștiga în Brașov un rang social deosebit fiind cooptat în reprezentanța orașului. Totodată, negustorul Eremias a fost membru fondator al Gremiului de comerț, al Camerei de comerț și industrie și al Asociațiunii Transilvane (Astra).

La moartea sa, survenită în anul 1887, neavând urmași direcți, firma va trece în mâinile nepoților săi, dintre care cel mai im portant rămâne Ilie Savu (1868-1938), care păstrând tradiția familiei va juca un rol deosebit în mișcarea culturală și politică a românilor din Brașov. Astfel, potrivit relatărilor urmașilor săi, casa sa va deveni unul din locurile favorite de întâlnire a „unioniștilor” veniți din București cu fruntașii românilor brașoveni. În mod cert sub denumirea de „unioniști” se ascundeau membrii Ligii Culturale⁵, cea mai importantă societate cultural- patriotică înființată în capitala României la 24 ianuarie 1891. Menită a ajuta lupta națională a răomânilor transilvăneni, Liga va desfășura o intensă activitate la Brașov, care va da mult de furcă autorităților austro-ungare⁶.

Un fapt este semnificativ; mulți dintre românii brașoveni, bănuți a fi avut legături cu Liga Culturală au avut de suferit în anii primului război mondial. Și Ilie Savu nu a făcut excepție; între noiembrie 1916 și vara lui 1917 a fost întemnițat în Închisoarea militară din Cluj, fără a fi fost judecat și fără a fi cunoscut motivele arestării⁷.

Fără a fi spectaculoasă (din cauza cenzurii extrem de aspră), corespondența purtată între Ilie Savu și familia sa, păstrată sub formă de scrisori și cărți poștale⁸ relevă o serie de aspecte extrem de interesante, privind traiul din închisoare, starea de spirit a deținuților, problemele curente cu care era confruntată populația supusă rigorilor războiului etc.

Cele mai presante erau problemele de comerț; fiind ridicat de acasă pe neașteptate, firma a rămas pe mâinile femeilor, complet neștiutoare în asemenea chestiuni, a celor doi frați: Gheorghe și Nicolae, ajunși ulterior în același loc de detenție și a băieților de prăvălie, aflați în pericol permanent de a fi încorporați; condițiile specifice ale războiului (criză de alimente, stagnare) constituiau încă un motiv de îngrijorare. La toate acestea se adaugă și acțiunea autorităților de resort din Budapesta de a ridica licențele de funcționare a firmelor românești, sub pretextul că acestea au vândut marfă „dușmanului” (adică armatei române n.n.). Ilie Savu arăta de altfel într-una din epistole că a făcut recurs la Budapesta, argumentând că toate prăvăliile din Brașov, indiferent de naționalitatea proprietarului au vândut mărfuri armatei române; era și acesta un motiv situat la limita absurdului de a-i șicana pe români.

În ciuda cenzurii și a circulației epistolare restrânsă la minimum, se strecoară informații extrem de interesante: în închisoare se aflau mulți brașoveni (inclusiv femei), care își așteptau rândul la proces fără a fi acuzați de ceva anume: regimul de detenție era suportabil; excepție făcea comunicarea. Ilie Savu se plângea de lipsa creioanelor pe care le cerea cu insistență și a puținătății hârtiei: „Scrie-mi cât de des și pune-mi câte 3-4 cărți poștale sau câte o cuvertă (plic n.n.) și hârtie, chiar și două, *fiindcă aci e greu a ajunge la hârtie*” (subl. aut.).

Din corespondență nu lipsesc accentele dramatice, firești pentru suferințele prin care treceau familiile despărțite de împrejurări protivnice: „..... scriu în ziua nașterii Mântuitorului nostru. Lacrămile mi-s uscate și durerile înăbușite...”, dublate însă de speranța unor zile senine și libere: „Noi ne-am dat cu traiul de aci. Vedeți ca și voi să vă păstrați sănătatea în vremurile acestea grele pentru toată lumea, *căci vor reinvia zilele frumoase și libere* (subl. n.) de care ne vom bucura cu toții”.

Correspondența se termină în iulie 1917. Probabil că Ilie Savu va fi eliberat în scurt timp fără să fi cunoscut motivele oficiale ale arestării.

Cu toate suferințele îndurate, viitorul își va arăta și fațeta sa luminoasă. Ilie Savu, fostul deținut al Închisorii militare din Cluj, va participa ca delegat din partea Societății comercianților români din Brașov (alături de Emil Bologa) la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Dorința noastră a fost de a aduce la lumină fapte și întâmplări din viața oamenilor obișnuiți, care au pus – mai presus de orice – cauza națională, iar această corespondență este mai relevantă decât un document oficial.

„Cazul” Ilie Savu se raportează astfel miilor de transilvăneni, bărbați și femei, proveniți din medii sociale diferite, care au avut de suferit în anii primului război mondial pentru „vina” de a fi români.

Note:

1. O primă semnalare a acestui fond arhivistic a fost făcută de: Măriuca Radu și Radu Ștefănescu în articolul: Istorie și comerț la Brașov, apărut în „Jurnalul de Brașov”, nr. 55/1993.

2. Documentele, transmise din generație în generație, aparțin în prezent doamnelor: Mariana Nedeleșcu și Coralia Nandra, cărora le mulțumim și pe această cale pentru amabilitatea de a ni le fi pus la dispoziție. Mulțumiri se cuvin și domnului Gheorghe Zărnescu din Săcele pentru prețioasele informații furnizate în legătură cu istoricul acestei familii.

3. „Gazeta Transilvaniei”, nr. 230 din 12/24 octombrie 1885, p. 3 dedică lui Dumitru Eremias articolul intitulat: O veche casă comercială română, în care îi elogiază personalitatea și subliniază rolul pe care acest negustor l-a jucat în viața economică a orașului „.....Între puținele case comerciale din Brașov, care au rămas neatrinse de vitregiile timpurilor de criză, ocupă fără îndoială un loc de frunte Casa Eremia. Fără a ne gândi la nenorocirile ce i-au ajuns pe unii și la cauzele ce au pricinuit călărea altora, Casa Eremia are să mulțumească aceasta în cea mai mare parte temeliei tari și solide pe care a fost clădită; și această temelie a fost munca și onestitatea”.

4. Aprecierea de care firma Eremias se bucura în rândurile brașovenilor, neobișnuiți cu delicatesele, era consemnată și de marele Sextil Pușcariu în nu mai puțin celebra sa lucrare, Brașovul de altădată, considerând-o fără egal.

5. Pentru detalii privind relațiile Ligii Culturale cu Brașovul, vezi: Măriuca Radu, Contribuții privind legăturile Brașovului cu „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, în Cumidava, XXI, Brașov, 1997, p. 163-177.

6. Rapoartele autorităților austro-ungare în legătură cu acțiunile desfășurate de Liga Culturală în Țara Bârsei au fost publicate de Ion Bozdog, în Statul polițist, Brașov, 1944.

7. Într-una din scrisorile adresate soției, Ilie Savu presupunea că arestarea sa s-ar fi putut datora unei poezii (probabil cu caracter patriotic) copiată în urmă cu 29 de ani, deținerii portretelor lui Mihai Viteazul și principelui Ferdinand și a unor cărți, considerate subversive; în ultima carte poștală, datată iulie 1917, Maria îi scria cu amărăciune soțului ei: „După cum aud – zi de zi se eliberează oameni, de-ar da Dumnezeu să vie și rândul vostru și mă omoară gândurile că nu știu cu ce ești acuzat (subl. n.), de s-ar îndura bunul Dumnezeu și spre noi!”.

8. Cele 15 scrisori și cărți poștale le publicăm în anexă, cu mențiunea că interesul nostru a fost direcționat asupra atmosferei de epocă și mai puțin asupra personajelor prezentate (colaboratori, furnizori, membri ai familiei) sau a mecanismelor comerciale.

The destiny of a romanian family from Brașov, Eremias-Savu (abstract)

The study values an unknown documents found being in the possession of an old merchandiser Romanian family from Brașov.

This is about the correspondence from 1915 till 1917 between the Romanian merchandiser Ilie Savu, being in prison at Cluj and his family which remained in Brașov.

The letters shows, mainly, the atmosphere in the prison and the people's difficulties during the First World War.

Anexe:

Dragă Mariți,

De aici vă doresc sănătate la toți. Eu sunt bine. Celula mi-e curată și igienică, deși cam întunecoasă (e sub o boltitură de gang). Sunt singur. Hrana e cu mult mai bună ca în Brașov – și de 3 ori zilnic, nu odat' și proastă. Zahărul mi-a căzut foarte bine, e bun la cafeaua neagră – înmulțită – de dimineața.

Interogat n-am fost încă nici aci. Azi am fost însă vaccinat. Se vede că are să mă mai țină. Albiturile le am toate. Collete cu d-ale mâncărei și haine se primesc. Băuturi și cigări *nu* (subl. aut.). Dacă a venit Dl. Einzig – este un Ramburs pentru brânză, vedeți să se încaseze. Vorbiți cu dl. Veszely, că mi se pare, că sunt ceva fasiuni pentru case sau negoț de făcut, să se facă după formula veche. Copii sunt în lădița a doua de la pultul înalt.

Complimente cumnatei, doresc pe Mia și pe toți ai noștri.

Al tău Ilie

Carte poștală; Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 10 decembrie 1916; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra. Dedesubt – cu cerneală roșie –viza și semnătura cenzurii, 16 D 917 (vizele cenzurii vor apărea pe toate documentele transcrise).

Dragă Mariți,

Ce mai e pe acasă, cum vă simțiți? Eu mă simt bine, sunt sănătos. Aici este altă ordine față de Brașov, dar timpul trece totuși greu, fiindcă până acum nu am fost încă la proces. Și până acum nimic, nici aici, nici la Brașov. Așa se întrevade că în acest an am să mai locuiesc aici (și fără nici o hotărâre). Ce face Mia?; tot respectul pentru mama, d-na Precup și pentru ceilalți. Gheorghe (fratele lui Ilie, arestat și el ulterior n.n.) a mai scris ceva? Bătrânul Burdului se simte bine? Merg la magazie? Din satul Baci (Săcele, comitatul Brașov, locul de origine al familiei Eremias-Savu n.n.) a mai venit cineva? Ei cum se simt? Dacă domnul *Veszely* (subl. aut.) a venit acasă trebuie întrebă ce este cu chiria? Dr. Glăjar, Schmidts, Krauss, Hazy, Băbtsta, mă gândesc că trebuie anunțați. Domnul *Veszely* știe ce e și ce este de făcut.

Contractele cu celelalte documente sunt în alt birou. La domnul Einzig mi se pare că există chitanța de plată pentru brânză. Banii trebuie ceruți de la el.

Pentru domnul Boer – care a pornit împreună cu mine – am dat 20 cor. Trebuie ceruți de la soție. Știi unde locuiește, lângă abator.

Dacă dr. Mețian a venit acasă trebuie întrebat, ce trebuie făcut mai departe.

Ai vorbit cu doamna Kis Károly pentru vin? Pentru cumpărăturile făcute prin intermediul locotenentului Rosenkrantz nu a plătit. Documentele sunt în birou. Dacă cineva plătește chiria, trebuie facturat ca și până acum. Pentru domnul Tartler trebuie facturat separat, în așa fel cum se vede în cartea Copieri.

La domnul Brüder Braun din Budapesta, există o chitanță – de plătit. Dacă cineva călătorește în părțile acelea i se poate plăti și lui.

Din cele două butoaie: Rom (Backers) și Coniac (Tricoche) nu trebuie vândut până ce Gheorghe nu vine acasă.

Timpul aici este foarte plăcut, fără zăpadă. Pentru că nu se știe cât voi rămâne aici, dacă poșta preia pachetul, mi se pot trimite două cămăși, izmene, batiste, gulere nu, 1/2 kg zahăr cubic, ceva de mâncare, inclusiv pâine, un borcan mic de dulceată, o sticlă mică de sirop de zmeură (etichetă pe ea și dopul să fie legat), un creion, spirt nu-mi trebuie.

Eu am mai scris 3 cărți poștale, dar mi se pare că nu le-ai primit. Aștept răspuns (ungurește).

Rămân al tău

Ilie

Scrisoare. Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 24 decembrie 1916; 2 f.; original; limba maghiară; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Mariți!

Scriu în ziua nașterii Mântuitorului nostru. Lacrămile mi-s uscate și durerile înăbușite; plin de nădejde în soarta ce mi-e pusă în mâna Creatorului.

Moartea cea înstrăinată a bătrânului Burdului, venirea lui Gheorghe, panica ce vă va fi cuprins în astfel de surprinderi, neavând pe nimeni într-ajutor, apoi înstrăinarea lui Nicu, soarta lui Tati și a celor din jurul său, amânarea interogării mele și alte multe, toate, toate trec ca niște volburi întunecate prin întreagă ființa mea. Aceste crâmpie rupte din zbuciumul vieții mi se prezintă alte ori aureolate de raze mângâietoare în jurul patimelor celui ce azi s-a născut pentru noi.

Vouă vă doresc d-aci din celula mea tăria și neînfricarea mucenicilor și blândețile Preacuratei Maicei Domnului să vă încurajeze și mângâie.

Dacă s-a întors comptorista (contabila n.n.), D-ra Leontina, să înceapă lucrările de birou.

Să treacă cassa și strada. La cassa în fiecare zi să lase 3-4 rânduri goale pentru a induce posturi, ce se va afla ulterior. Țidulele de cassă și toate însemnările să le păstreze.

Pentru inventar să încheie toate pozițiile din Solda Conti. Jurnalul să-l purizeze până în ziua inventarului trecând și Conto-Accepte din impurul meu ce se află în pult – știe Dânsa..

Dacă e vreme să multiplice în inventar pozițiile unde sunt prețurile puse la mărfuri, celelalte rămân deschise până voi pune eu prețurile.

Când Jurnalul va fi gata să-l treacă la Maestru. Maestru și celelalte cărți se află cam pe la locul lor.

Pozițiile din Contul, adică partida lui Burdului să se treacă din ziua inventarului încoace până la moarte și speșele îngropării într-o partidă, ce se ia deschisă în Solda Conti adecă între debitorii de toată ziua.

Dacă întreabă de la scaunul orfanal sau direcțiunea financiară despre averea decedatului, să se spună cu siguranță că n-are în prăvălie nici o avere după cum se pot convinge din inventarul precedent ce este la dl. Dr. Mețian.

De la dl. Mețian se pot informa, din contor să nu se facă extrase pentru nimeni.

Pe numele Burdului avem o licență – mi se pare, că cea din Bodegă. Aceasta trebuie transcrisă

pe numele meu sau a lui Gheorghe adevărat pe numele unuia dintre noi care n-are licența cealaltă. Aceasta o poate face Dl. Farkas. Grăbiți-vă numai să *nu întârziem* (subl. aut.).

În chestii de negoț, poate să-mi scrie și D-ra Leontina (nemțește).

Mărfuri se pot comanda după împrejurările date. Interesați-vă de coala acsisului de vin, contul de la Rezer ce le au luat finanții când au făcut percheziție.

Dragă Mariți!

Scrie-mi în tot cazul, cum vă aflați și ce mai faceți? Sunteți sănătoși? ivitu-s-a ceva mai deosebit? De la Săcele ce mai e nou? Dacă cumnatul Vasile e acas' n-ar fi rău să-l chemați la Brașov să fie pe lângă voi și ca om de încredere prin prăvălie.

După cum mi-ai spus, cred că servitorului i-ați dat drumul.

Miuca și mamă-sa doresc să fie bine și în soliele Preacuratei Maicei O-lui să planeze în jurul, întărindu-le în buna lor credință.

D-nei Precup, D-lui Boland, lui neica Ștefan, sănătate, și la toți ceilalți.

Premenele să nu mai trimiteți; spălatur se face aici. Poți trimite: *1 borcănel dulceată, 1 sticlă Syrup smeură (cu țidula pe sticlă), un săpun și mai ordinar, 5 cărți poștale, 1 creion* (subl. aut.) și ceva mezeluri cu pâine. Dar mai câte puține, căci cele trimise ne cam ajung afar' cu pâine și precum și 1 kg zahăr cubic, ceva bomboane. Eu cu George nu convin, sunt separat; ne zărim însă prin curte și e bine cu voie ca tot-deauna. Până azi *n-am fost ascultat în nici o privință și în nici o cauză* (subl. aut.).

Te sărut al Tău

Ilie

B. Cigarete – beutură *nu* (subl. aut.) trimete.

Scrisoare: Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 7 ianuarie 1917; 1 f.: original, limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Stimate Domnule șef!

Am norocul să mă anunț cu rândurile mele, aștept cât mai repede răspunsul. De la Banca de Credit am primit astăzi o scrisoare, m-am dus imediat acolo, domnul de acolo mi-a spus că aveți de plătit 2700 cor. Cum O-voastră nu sunteți aici eu am plătit 1945 Cor. și dobânda pe lunile anterioare. Au spus să vă scriu D-voastră și să-mi dați răspuns dacă plătiți sau nu Diferența și ce facem în continuare.

L-am rugat să aștepte și că vom reveni.

Stimate șef, eu în 29 mă duc la încorporare, ce se va întâmpla cu mine și cu facturile mele, v-aș ruga să-i dați un răspuns doamnei.

Prăvălia merge foarte încet, marfă este puțină. Sperăm că în scurt timp vă veți întoarce. Vă așteptăm din zi în zi.

La revedere

Cu deosebită stimă rămân

Korfás Onoriu

Carte poștală: Onoriu Korfás către Ilie Savu; Brașov; 12 ianuarie 1917; original; limba maghiară; colecția Nedelescu-Nandra.

Onorate dom-le Ilie!

Primind stimata Dumitale soție în ultimul timp trei epistole, însă nici una cu răspunsul întrebărilor noastre!

V-am scris în mai multe rânduri atât eu cât și cocoana, asupra situației noastre de acum la care nu am primit nici un răspuns.

V-am trimis prin Virgil un pachet, l-ați primit?

În ultima epistolă ați scris ca să transmitem una din licențe de pe numele răposatului Burdului pe un nume al d-voastră. Întrebând pe respectivul *domn* (subl. aut.) s-au dat următoarele informațiuni.

Deoarece d-voastră amândoi sunteți în situația aceasta critică aduși, nu se poate ca să se treacă

pe numele la nici unul, dară se poate trece la una din soțiile d-voastră, totodată ca bunvoitor au spus că mai bine ar fi să lăsăm lucrurile așa până vă va face la un fel, fiindcă ajungând rugarea în mâini mai mari să facă cercetări că pentru ce pe numele cocoanei e transmis: pentru ce nu pe numele unuia din șefi, să nu fie mai rău, spunea că de lipsă, deoarece bodega e închisă, *că nu-i pe numele lui direct licența, ci dânsul* (subl. aut.) au fost numai ca „biztosita” garant, m-au rugat să-ți cer părerea!

Eu în 5 februarie mă duc la încorporare, operez însă că bnunul D-zeu îmi va ajuta la pașii mei făcuți pentru ca eu să fiu scutit de cătănie, mai mult pentru onorata firmă, aș dori foarte mult să vă pot servi, cât mai mult, spre a nu face pe placul dușmanilor noștri.

Însă la aceasta sunt sigur, deci vă rog frumos d-le Ilie, fiind timpul foarte scurt a-mi fixa leafa ca să-mi pot achita și contul meu!

Nefiind sigur cu viitorul meu, mărfurile isprăvite nu le-am mai adus, avem puțină marfă, în genere la toți s-a isprăvit, nu numai la noi.

D-nu bătrânul Kenyeres, ne-au cerut 1500 K. camăta la bani intabulați pe case și ceva aconto cele 7 mii coroane, ultimilor cumpărături.

Ce-i de făcut? Și cât să plătim? Contuărista vine numai câteva zile până o introduce pe D-șoara Lupan, nu vrea în nici un caz să rămână, cred că vă dați cu ideea!

Așteptând răspunsul, vă dorim eliberare cât mai curând

Vă salutăm respectuos

Onoriu

Dragă Ilie!

Noi suntem bine, sănătoase. Vă dorim și vouă tot binele posibil. Ieri s-au împlinit 40 de zile de la moartea D-lui Burdului, n-am făcut parastas.

De la Săcele au fost surorile. Sunt bine sănătoase, vă trimit sănătate.

Eu sunt foarte îngrijorată ce voi face cu prăvălia, numai cu cei 2 băieți, de-ar de D-zeu să putem face ceva să scape Onoriu. Te rog a-mi scrie ce e de făcut cu plățile, de care ți-am scris.

Primește de la neamuri complimente.

Cu drag Mariți!

Scrisoare: Onoriu Korfás către Ilie Savu (pe ultima pagină – rânduri semnate de Maria Savu); Brașov; 2 ianuarie 1917; 2 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Iubită Maria!

Sper că ai primit cartea poștală din 23 crt.; sper de asemenea că ai achitat dobânda la Bancă și pe următoarele două luni. De ce nu mai îmi scrii nimic?

Eu sunt pe de-antregul sănătos, m-aș bucura să aud că și acasă totul este în ordine.

Din păcate, despre ceea ce mă interesează nu pot să-ți scriu deloc, pentru că, până în prezent *nu am fost încă audiat* (subl. aut.). Cu mare interes aștept din zi în zi pertractarea, dorind să știu și eu motivele arestării, de la care au trecut trei luni, fără nici un rezultat.

Fără Onoriu trebuie să vă fie foarte greu, Septimiu este încă bolnav? Pentru că el se pricepe totuși la negoț și la Cramă. Țica a rămas în continuare în serviciul nostru?

În 15/II trebuie plătit impozitul. Părerea mea ar fi să nu plățiți mai mult de 800-900 cor., pentru că suma cheltuielilor de la Hazy, Dr. Glăjar, Schmieds, Comunitatea Baptistă etc. *încă nu le-ați primit* (subl. aut.). Discută în această privință și cu domnul Veszely. Cu impozitul tău trebuie să procedezi la fel.

George este sănătos, el este împreună cu mulți brașoveni. Mie îmi trece timpul foarte greu și pentru că nu am nimic de citit; doar cu sănătatea sunt în perfectă ordine. Transmite salutări Mie din partea mea și un sărut dulce, complimente cumnatelor, surorilor și tuturor cunoscuților.

Dacă aș ști că domnișoara Leontina este acasă, aș ruga-o să-mi facă un extra pentru scadență, dar nu după cele obișnuite, pe care le găsește în dulap; de altfel i-am întocmit un model. În 15 crt. ți-am scris o scrisoare în legătură cu regularea contului lui Burdului. Inventarul și celelalte lucruri contabilizești, le-ai primit.

În cel mai scurt timp, când sper de altfel să mă și întorc acasă te rog să rezolvi treburile cu

băncile (Népbank, Pesta Comercială, Mihalovits).

Scrie-mi exact despre toate, așa cum de altfel ți-am mai spus!

Domnișoara Leontina poate să-mi scrie nemțește sau ungurește. În scrisoare poți să-mi mai pui și câte o carte poștală.

În așteptarea veștilor de la tine, rămân al tău

Ilie

P.S. Ce fel de lucruri mai ai nevoie pentru comerț? Domnul Kenyeres senior, este acasă?

Scrisoare Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 30 ianuarie 1917; 2 f.; original; limba germană; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Mariți!

Abia acum am primit cartea poștală datată 10/I. În aceste zile am mai primit și epistola datată 26/I. Într-aceea eu am scris în 22 I carte poștală și 30/I epistolă; cred că le-ai primit. Aici am scris, ca lui Onoriu (subl. aut.) să i se socotească leafa cum a fost și lui Traian. D-ra Leontina se pricepe. Spune-i lui Onoriu, că aceasta se face numai provizoriu, căci la întoarcerea mea vom mai vorbi, dacă îi ajută D-zeu să scape. Cu băncile (subl. aut.) să se reguleze așa, ca să se plătească procentele restante și încă pe la 1-2 luni cametele. În intervalul acesta sper să vin acasă. *Lui Dl. Kenyeres să se plătească 1500 C* (subl. aut.) contra unei adeverințe; iar ce privește târguilele făcute, să facă bine să mai aștepte, căci vom regula cât mai curând.

Am scris să-mi faci D-ra Leontina un Estras al polițelor, cred că l-a făcut așa cum am descris în epistola din 30/I.

Nu pricep de ce Leontina nu mai voiește să rămână la noi? S-a angajat în alt loc? Cu propunerea de a fi altă angajată va fi mai greu – dacă nu sunt eu de față – fiind firele negoțului foarte resfirate și cu greu va putea unul neinițiat să lucreze. Aș fi de părere să rugați pe D-ra Leontina să vină pe săptămână câteva ore pentru lucrările mai urgente. Se-nțelege în orele libere ce le va avea. În modul acesta deocamdată ne vom ajuta până când se va aduce vreo hotărâre cu noi. Cred că D-ra Leontina se învoiește. Dacă lui Onoriu nu-i va fi posibil să scape, bine ar fi să reangajați pe servitorul, dar în nici un caz cu leafa cea din urmă, ci cu leafa ce a avut-o Badea George (vedeți la casă) adăugându-i încă ceva. Va avea în vedere și el că mâncarea e scumpă azi și de lucru mult nu prea este.

Dacă voi primi *estrasul* (subl. aut.) despre cambii voi mai scrie de aproape în privința regulării lor și pe de altă parte spuneți la *cunoscuții* (subl. aut.) de pe la băncile cu care am lucrat (cum e: Dl. Mihalovits, Dl. Dncioi, Dl. Leitinger, Dl. Deutsch) că vom regula cambiile în timpul cel mai apropiat: căci sperăm să ni se aducă hotărârea cât mai curând.

Eu cel puțin presupun – din zilele trecute – că sunt numai martor adus la Cluj. În caz de în 4-5 zile nu voi fi ascultat și întrebat îmi voi lua un avocat d-aci care să urgenteze lucrul.

Cu sănătatea cum ți-am spus o duc până acum bine. Am odaie și pat cu velințe bune. Mâncarea este încă corespunzătoare, deși de vreo 3 zile mi-o micșorat porția de pâine.

Virgil a adus lui George un pachet din care mi-a dat și mie din el. George este bine sănătos, aștepat și el rezultatul. Plenipotențiatul lui ce mai zice?

M-am bucurat de cartea poștală și epistola scrise de tine, ba și de drăguța de Mia. Cum sunt numai singur îmi vin scrisorile ca un fel de alinare îmbucurătoare și nădejdea de-a fi liberat prinde aripi înviorându-mă. Mă gândesc la Nicu. Ce bine ne-ar fi cauzat în toate privințele (Nicolae era fratele lui Ilie și al lui Gheorghe; ulterior le va împărtași soarta, ajungând în aceeași închisoare n.n.). Putea veni până aci să ne aducă în persoană salutul de acasă, precum și daraveri de comerț.

Vedeți de vă îngrijiți de sănătate, că bun e Dumnezeu, nu toate zilele sunt noroase și viforoase, ne va împărtași și de zile frumoase și libere. Scrieți-mi cât de des și pune-mi câte 3-4 cărți poștale sau câte o cuvertă și hârtie de felul acesta sau și câte două, fiindcă *aci e greu a ajunge la hârtie* (subl. aut.).

Complimentne cumnatei și la ceilalți. Pe Mia și pe Tine vă sărut dulce

Ilie

Scrisoare: Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 3 februarie 1917; 2 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra

Dragă Măriți!

Îmi place să cred că ești bine, împreună cu cumnata și cu Mia, ce am observat și din epistola adresată lui George de curând.

Cu sănătatea o duc binișor pân' la stomac, care nu e prea împăcat cu puținul d-aci. De la Virgil încoace ați mai trimis vreun pachet? Noi n-am primit nici alte epistole. Eu am răspuns prin mai multe epistole, că ce e de făcut cu polițele, Kenyeres, Dajdia și alt. Anume mai pe urmă am scris la 23 I, 30 I și 4 II tot recomandat. Azi repet din nou: la Kenyeres să se plătească 1500 cor. iar cu cărticica să facă bine să mai aștepte că poate, că în curând ni se va aduce hotărârea mai ales mie. Lui Staugel să i se dea un aconto cărticelei de 400 (patru sute) cor. spunându-i și lui, că restul va urma cât de curând. De la amândoi să cereți adeverință.

Cu băncile am zis în general: să se plătească interesele restante și încă pe trei luni, dacă primește pe atât, dacă nu și pe mai puțin. Schimbarea polițelor o vom face în cel mai scurt timp după cum voi arăta mai jos. În felul acesta este la: Hittel, Coomercial Banc (Kereshedelmi), Spaarkassa, Alnina, Mihalovits și Népbank, aci dacă primește interesele înainte și pe 6 luni să le plătiți.

În epistola mea din 30 I am cerut, ca D-ra Leontina să-mi facă un extras despre polițele scadente am arătat în ce fel. Până azi nu am primit acel extras. Dacă aveam extrasul Vă puteam scrie, că ce e de făcut cu polițele, ca să nu aveți atâtea neplăceri. În lipsa extrasului, care nu e vreo greutate Vă comunic că toate polițele scadente sunt în lădița întâi a pultului celui înalt în niște scoarțe mari lângă o carte: „Conto Accepte”. Pe dosul fiecărei polițe este scris de mine cu creion albastru-roșu ziua când e de plată. Acum să iei fiecare poliță, vezi că sunt pe rând puse și numai cât e *Stempăul* (subl. aut.) adică polița de scumpă, să zicem de 2 K sau de 1.60 K sau de 0,80 fil suma cât de mare e polița nu trebuie. *Cumpără tot atâtea polițe odată, încă odată și încă odată* (subl. aut.) adică din fiecare poliță câte trei exemplare. Să bagi bine de seamă, că pe lângă aceste polițe în altă hârtie mai sunt unele prinse cu un cui și mai sunt mai multe aceste, nu trebuiesc. Cele care trebuiesc vezi că începe scadența cam din sau după Septembrie 1916. Cu aceste polițe în cușă să vie Nicu la Cluj la avocatul *meu* (subl. aut.) Dr. Aurel Isac (cunsocută personalitate, unul dintre liderii mișcării naționale a românilor din Transilvania n.n.) rugându-l să mijlocească subscrierea polițelor de către *noi amândoi* (subl. aut.) cerându-ne în cancelarie.

Scriu că Nicu să vie în bună nădejde că a sosit cum scria Mia, că ar fi în Sinaia spre casă. Dacă nu vine Nicu, atunci altă persoană de încredere, căci iscăliturile date odată sunt bani. Având odată aceste polițe la mână Vă puteți folosi de ele la scadență plătind interesele de lipsă și astfel veți afla liniște mai îndelungată.

Eu moralicește mă aflu destul de bine numai dacă aş astâmpăra foamea ceva mai confortabil și mai ales în pâine. Pachete poștale văd că primesc oamenii sub titlu de (...)?

Ieri am luat de avocat pe Dl. Dr. Aurel Isac. Am fost în cancelarie, am vorbit cu Dânsul și i-am dat plenipotența. Vezi că îți va scrie a-i trimite 500 (cincisute) cor. pe care mai întârziează puțin până mi scriu, căci sper, cum mi s-au comunicat pe săptămâna viitoare mi se va lua cauza înainte și voi fi întrebat, căci referentul meu este dus la Brașov acum. El, avocatul, un tânăr simpatic, mi-a promis tot concursul posibil. Vom vedea și sper, că cu ajutorul lui D-zeu și Maicei lui să vă pot îmbrățișa cât mai curând.

Cine va veni la Cluj cu polițele să cerceteze pe Dl. Ditroi Puskás Béla, Dânsul mi-a recomandat avocatul și pe Ioan Gărbău, care a fost la noi. Adresa lui o găsiți printre epistolele vechi la lt. G. pe când era la noi. Poate că aceștia mai dau câteva îndrumări în unele privințe. Când îmi scrii – și aștept – pune la fiecare epistolă sau 1-2 cuverte cu hârtie de mărimea cuvertei pe care îți scriu, ca astfel să-ți pot scrie mai des. Tu poți întrebuința plicuri și epistole cu firma.

George e bine sănătos, mai tânjește și el cu foamea. Prăvălia sunt de părere și eu ca s-o mai deschideți căva cel puțin până ce voi fi și eu ascultat și să văd, cam în ce ape se adapă lucrurile. Mai curățiți, ștergeți, dregeți cu câte ceva, câteva ore înainte și după amiază și prin pivniță. Telefonul să-l anunțați că nu-l mai ținem. *Am scris* (subl. aut.) ca la 15 I.c. să plătiți dajdia, dar cu mult mai puțin, vreo 600 pentru voi și vreo 100 pentru prăvălie și să vorbiți cu dl. Veszely pentru chiriașii ce n-au plătit.

În sensul acestei epistole aștept deslușiri grabnice, căci din cauza cenzurii comunicația epistolară e foarte grea. Epistolele ce le scriu păstrați-le cu plic cu tot.

Cumnatei complimente și resignare, Miei, o călduroasă sărutare și Ție mângâiere și nădejde îți transmite al Tău

Ilie

Dacă puteți trimite pachete, trimiteți separat, că eu sunt tot singur.

Scrisoare; Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 18 februarie 1917; 2 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Ilie!

Am primit două scrisori de la tine, mă bucur foarte mult că ești sănătos.

De cele ce scrii parte sau regulat l-am rugat pe D-nul Mihalovici să facă socoteala ca să plătim interesele, mi-a spus că o va face și atunci vom plăti, cu celelalte vom aștepta până ne va anunța.

Cu prăvălia o ducem greu, de când a plecat Dnoriu, marfă căpătăm puțină, vegetăm de pe o zi pe alta.

Cu chiriile merge cam prost, nu plătesc la timp, D-na Moșoiu a abzis, de la 1 Aprilie am închiriat în condițiunile vechi, dacă se va ține de cuvânt, dacă ar fi căpătat marfă ar fi deschis mai curând.

Domnișoara comptoaristă stă numai până la 1 martie, spune că nu are de lucru dacă nu ești tu să-i dai de lucru, de ce ar încurca vremea, nu a voit din Kr. 160 pe lună. Mariți, Mia sunt sănătoase și te salută.

Carte poștală; Maria Savu către soțul ei Ilie; 19 februarie 1917; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Mariți!

Prin Nicolae am primit ieri cele multe și bune trimise. Convorbirea ne-a fost scurtă, căci era inspecție.

Mi-a spus că sunteți sănătoase, ceea ce mi-a înveselit sufletul. Despre darea de venit clasa a III-a ți comunic că fasiuni de felul acesta pe anii de mai înainte sunt făcute copii în lăcrița a 2-a de la pultul cel înalt între niște scoarțe lângă contracte. După chipul acestora „Valomás” să se facă alta pe 1914, 15, 16, dar cu cifrele schimbate așa ca pe anul 1915 să nu se arate nici un venit (subl. aut.) și pe 1916 o pagubă (subl. aut.) de 10.000 cr. Aceste „Valomás” știe D-ra Leontina unde se află și în înțelegere cu DI Veszely (subl. aut.) sau alt cunoscut de la dăjdărie să se umple și să se înainteze. Cum zic din copiile din aceste „Valomas-uri” vechi se poate face foarte lesne una nouă pe anii 1914/16. DI. Veszely le cam știe toate lucrurile referitoare la dajdie, drept aceea roagă-te de dânsul să vă îndrumeze.

Noi suntem bine și sănătoși și așteptăm să ne vie rândul să ni se spună, dacă ne pun sau nu sub acuză. Eu am presimțire, că nu voi fi pus sub acuză, căci poezia aceea copiată acum 29 de ani s-a *prescris* (subl. aut.). Portretul lui Mihai și principele Ferdinand precum și cartea lui Boiu și Gazeta Transilvaniei nu s motive deloc de a fi dat în judecată. Poți spune cazul și D-lui Mețian și cred că Te va liniști. Eu de la început parcă știam că sunt deținut pe motive nebazate, căci alt protocol n-a fost luat cu mine. Pe M-me Precup și M-me Lupan cred că le-a întrebat că în 7 și 8/X unde am fost și că am fost acasă? Eu am fasonat, că la 4/X am ieșit pe afară după un morb de 14 săptămâni. Am mare nădejde că în curând să fiu pus pe picior liber. În timpul din urmă se eliberează mulți și mai sunt în perspectivă a se mai elibera, bun e D-zeu și poate ca să fiu și eu pus pe lista aceasta. Pe aici s-a lățit zvonul, că la 15, luna curentă să ne ducă de aici și poate chiar la Brașov. Bun e Dumnezeu și mare.

George a fost și el odată întrebat și a mai dat martori. În cauza lui nu știm ce se presupune! Poate, ca să fie transpusă cauza lui la tribunalul civil unde merge mai ușor. Să sperăm.

De la epistola ta în care mi-ai comunicat sechestrarea banilor n-am primit alta. Cu verișoara Vițica (diminutiv de la Paraschiva n.n.) n-am putut multe vorbi că nu mi-a venit în minte. Cu Nicolae încă am fost scurt din cauza inspecției. El a adus 100 cr. Dar de aici a fost îndrumat să mi-i pună prin poștă, că

așa au rânduială. Banii ce i-am avut i-am fost cheltuit mai cumpărând de-ale gurii câte-ceva.

Am înțeles că Dl. Dr. Isac a fost la Brașov și are să mai vie. Dacă Vă cercetează spuneți-i cu de-amănuntul toate referitoare la mine, că mie poate să-mi scape din vedere câte ceva. Bani să nu-i dați spunându-i că ne vom răfui la urmă.

Dl. Dr. Weiss este - cum am cetit în Brasso Lapok – președintele la „Adófelszólamlási bizottság” tocmai în chestia dării de venit de care este vorba cu finanții și prin urmare acolo l-avem pe Dânsul să ne ajute în privința dării de venit, clasa a III-a.

Dacă n-am priceput bine pe Nicolae, apoi scrie-i cu de-amănuntul avocatului meu, care mă poate întreba despre toate și-l voi informa.

Nouă nu ne este permis să scriem decât odată pe lună. Voi puteți scrie într-una, ceea ce n-ați făcut până acum. Vă rugăm deci a ne scrie cât de puțin despre toate, căci tăcerea mai rău ne face decât orice știre.

Scrisorile cu informațiuni urgente merg mai iute prin avocat, căci la noi cenzura e foarte mare. Cazuri mai urgente deci comunicatele avocatului care și așa are 500 cr.

Noi ne-am dedat cu traiul de aci. Vedeți ca și voi să vă păstrați sănătatea în vremurile acestea grele pentru toată lumea, căci vor reînvia vremuri bune și senine de care ne vom bucura cu toții.

Mai scrieți-ne despre una alta ca: Kenyeres, Dajdie (plătită puțin de tot, ca să fie plătit). Bonul pentru marfa vândută honvezilor. Rambursul despre brânza trimisă prin C.F.; apoi despre chirii și în fine despre toate.

La toți și toate sănătate dorim și nădejde în Prea bunul și milostivul Dumnezeu.

Aștept răspunsul și în curând vă voi mai scrie

Ilie

Scrisoare; Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 1 mai 1917; 2 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Ilie!

Ieri am primit banii, pe care i-am dat lui Nicolae, să ți-i dea ție. A scris că nu i-a putut da la Poștă, că a ajuns târziu la Pesta.

Eu ți-aș trimite bani de aici cu Poșta, dar se poate întâmpla să nu-i primești. Noi suntem bine cu toții, dorindu-vă și vouă sănătate, rugând pe bunul Dumnezeu să ne ajute să ne vedem cât mai curând.

Complimente de la neamuri și de la cunsocuți.

Cu drag Mariți!

Carte poștală; Maria Savu către soțul ei Ilie; Brașov; 19 mai 1917; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Mariți!

Epistolele Tale din 26 III, 7 IV abia de curând le-am primit mai regulat. Multe din cele scrise le-a descifrat timpul care trece-trece și cu el trecem și noi punându-ne din nou în față la noi întrebări. Sănătoși suntem amândoi și de ieri începând zicem amântri, căci Nicu a sosit cu bagajul și pachetele pentru noi și ca să nu-i fie urât s-a alipit de noi ca să guste și el din amarul nostru. Sănătos să fie, că ochiul lui D-zeu va arunca o rază de lumină și asupra noastră. Cu Nicu am vorbit numai fugitiv, căci el e într-o curte separată, poate că după ce-l va asculta să-l aducă în odaie la George sau la mine. E sănătos și ne bucurăm la vestea că voi sunteți sănătoase și faceți tot posibilul să vă păstrați sănătatea cum ne spune și nouă D-rul Sbârcea. Pachet prin poștă n-am primit și cel prin soldat ni s-a dat să înțelegem că s-a păpat. Până azi banii de la Nicolae nu i-am primit. Nicu a adus pentru mine 100 cr. Și i-a depus la cancelarie. Dacă-i scrieți lui Nicolae la Pesta spuneți-i să-i reclameze. Vinul de care-mi scrii, cred că dacă l-ați lăsat să se odihnească și-a revenit și-l puteți întrebuința amestecat cu o parte din vinul vechi. Septimiu cam știe procedura.

De la Nicolae încoace am primit câte un pachet și eu și George și eu am mai primit unul cu pâine, slănină, cârnăț, brânză, ridiche-ceapă și dulceată, dar George n-a primit. Lui nu i-ați trimis? Lui Dl.

Kenyeres să-i spuneți să mai aștepte cu cârticica de târguieli, căci sperăm și trebuie să ne vină și nouă rândul să ne absolve sau să ne pună sub acuză. În privința aceasta s-a cam început lucrarea.

Chestiunea mea, eu cel puțin mi-o aștept să fie numai favorabil rezolvată, căci nu e nici o pricină care m-ar putea pune sub acuză, cum va fi și a lui Nicu cum l-am înțeles până acum.

Despre licențele prăvăliilor am înaintat d-aci recurs la Budapesta arătând că nu numai noi am vândut dușmanului, ci și toate firmele – arătându-le cu de amănuntul – de pe piață. Cred că recursul va avea efectul dorit, căci în caz contrar ar trebui să le ia la toți comercianții care au vândut.

George a fost foarte surprins și prin el și eu am rămas foarte consternat la epistola D-lui Dr. Weiss, că Tittes l-ar fi dat în judecată numai pentru 114 mii (una sută patrusprezece mii) cor. Ciudat lucru: să fii în temniță și să te surprindă lucruri de care nici prin gând nu-ți trece și ce-i mai mult a nu te putea apăra. Noi am răspuns D-lui Dr. Weiss arătând în general și starea cu cumpăratal celor 250 sticle și 8 butoaie de bere și a arvunei dată odată de 50 cr. Și altădată de 30 cr. Am amintit că aceste poziții sunt trecute și în cărțile noastre, *ceea ce cred că a făcut D-ra Leontina* (subl. aut.). I-am mai scris că întreg personalul și servitorul au cunoștință despre bere, dar despre *vinuri nu* (subl. aut.). E greu, foarte greu că nu suntem liberi să putem să umblăm singuri în cauza aceasta atât de improtantă. Dați mână de ajutor Advocatului. Ne scrie, că poate pe 30 curent să vie aici să vorbească cu George. I-am scris că bine ar fi. Îmi amintește ceva despre Dl. Mețian. Până astăzi n-am primit nimic în nici o privință de la Dânsul.

Soția D-lui Crăciun mi-a spus că ai avea de gând să vii la Rusalii aici. I-am spus însă că este *inutil* (subl. aut.) căci nu ne lasă să vorbim și pe de altă parte sper că din zi în zi să vin acasă sau să fiu pus sub acuză, ceea ce nu cred. Advocatul n-a vorbit cu noi încă, cum ne scrisese, se vede că nu i-au permis nici dânsului să vorbească cu noi. Întrebați-l dacă a primit plenipotența lui George contra Tittes?

Epistolele ce mi le scrieți – pentru a le căpăta iscălește cu numele întreg (M.I. Savu) și le pune în plic adresându-le lui Varga Istvan (Zovag ucza 2 szam).

Doresc ca epistolele noastre să vă găsească sănătoase și în nădejdea lui D-zeu pentru o apropiată întâlnire sunt al tău.

Ilie

Scrisoare; Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 25 mai 1917; 2 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Ilie!

Astăzi am auzit de voi că sunteți sănătoși, să dea D-zeu să auzim tot de bine și cât de curând să ne vedem. Am auzit că foarte mulți s-au eliberat, numai nădejde de la D-zeu, că vă va veni și vouă rândul. Noi suntem sănătoase. Primiți complimente de la rudinii și de la cunoscuți. Costi a fost în concediu, vă salută. Complimente lui George și Nicu.

Cu drag

Mariți

Carte poștală; Maria Savu către soțul ei Ilie; Brașov; 31 mai 1917; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Mariți!

După încheierea alăturatei epistole scrisă în rate – George a fost de-a vorbit cu Dl. Weiss. Spune că a primit epistola și plenipotența referitoare la afacerea Tittes și a mai completat acum și verbal. Dar una tot i-a mai scăpat din vedere și anume: să-l roage ca să stăruie pe lângă Tribunal ca la pertractarea ce are să fie în cauza lui Tittes, mormânt să fie și noi de față și dacă nu amândoi cel puțin George, care e cel mai tare atins în cauză. Du-te deci până la dânsul și spune-i și apoi scrie-ne, că ce zice? Plenipotența pentru Nic n-a iscălit-o și drept a și avut, că până nu va fi pus sub acuză n-are lipsă de avocat! A mai vrut și Dl. Dr. Weiss să se pună la târg cu George pentru ca să-i mai dea cumnata, eventual Tu ceva bani. În privința cererii de bani din partea advocaților *luați la cunoștință ca să nu le mai dați nimic până ce nu veți primi în scris de la noi* (subl. aut.). Nu știm cât i-a dat pentru George până acum.

De Nicu să n-aibă cumnata nici o grijă, căci cauza lui e cea mai ușoară și dușmanii nu-și vor atinge scopul: și bun e Dumnezeu ca și noi să scăpăm din pârele acestea ale dușmanilor.

De la noi să nu prea așteptați răspunsuri regulate. Tu poți scrie pe adresa dată cât de des în epistolă căci acum cred, că le vom primi regulat și dacă e lipsă de răspuns urgent o vom face.

Cu noi alături rugați-vă și Voi, ca să ne întărească D-zeu în situațiunea de față și să ne scape de eventuale noi încercări.

Dorindu-vă sunt al tău

Ilie

Alături epistolele lui George și Nicu

Scrisoare; Ilie Savu către soția sa Maria; Cluj; 1 iunie 1917; 1 f.; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.

Dragă Ilie!

Noi suntem bine, sănătoase, voi ce mai faceți? Nu am primit de o veșnicie scrisoare de la tine.

După cum aud, zi de zi se eliberează oameni, de-ar da Dumnezeu să vă vie și rândul vostru și mă omoară gândurile că nu știu de ce ești acuzat, de s-ar îndura bunul Dumnezeu și spre noi. Cu prăvălia merge foarte slab. Am deschis și cârciuma de câteva zile. Complimente lui George și Nicu.

Cu drag

M. Savu

Carte poștală; Maria Savu către soțul ei Ilie; Brașov; 23 iulie 1917; original; limba română; colecția Nedelescu-Nandra.